СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 187. | Джерзи Ситі, Н. Дж., понеділок, 13. серпня, 1923. | VOL. XXXI. | No. 187. | Jersey City, N. J., Monday, August 13, 1923. | THREE CENTS

ПОХОРОНИ ГАРДИНГА В МАРІОНІ

МАРІОН, Огайо, 10. серпня. — Серед величезного здвигу народа, але без всякої бучної паради похоронено тут нині тіло президента Гардинга.

Тіло було виставлене передтим в домі батька небіщика, д-ра Гардинга. В хвилю, коли тіло складали до гробу, в цілім краю були заряджені молитви; поїзди задержувалися в руху, навіть кораблі на морю спиняли їзду, щоби віддати честь.

День похоронів був проголошений національним святом жалоби.

ХОЧУТЬ ІМЕНУВАТИ КУЛИДЖА КАНДИДАТОМ НА ПРЕЗИДЕНТА В 1924 РОЦІ

ВАШІНГТОН, 10. серпня. — Сенатор Мовзес та кількох других провідників републиканської партії вже почали заходи для перепертя іменовання президента Кулиджа кандидатом републиканської партії на президентуру при найблизших виборах.

Заходи свої почали вони з того, що стараються вислати з ново-англійських стейтів на републиканську конвенцію таку делеґацію, щоби вона вся заявилася за кандидатурою Кулиджа.

СТЕЙТОВІ ЗАХОДИ КОЛО ПОКІНЧЕННЯ СТРІТКАРОВОГО СТРАЙКУ

ТРЕНТОН, 10. серпня. — Комісія Публичних Підприємств стейту Ню Джерзі зажадала від корпорації, ведучої нюджерські трамваї, предложення собі оправдання, чому вона не удержує зелізничого руху на вулицях нюджерських міст.

Рівночасно вона видала нових 200 лайсенсів на веденнє джитневих ліній на довший протяг часу.

Се була відповідь стейтової влади на відмову дирекції трамваєвої компанії переговорювати далі зі страйкуючими робітниками.

СМЕРТЕЛЬНА БІЙКА МЕЖИ ПРОГИБІЦІЙНИМИ АҐЕНТАМИ ТА „МУНШАЙНЕРАМИ"

ГЕЗАРД, Кентакі, 10. серпня. — До місцевого шпиталя доставлено нині одного прогибіційного агента, тяжко раненого, який каже, що відділ з 4 прогибіційних агентів ввійшов в бійку з громадкою ґірських „муншайнерів" та що в битві погибло 3 з них, а він один уратувався.

Після оповідань раненого, агенти попали в западню, заставлену на них „муншайнерами", котрих вони слідили від кількох годин.

ЗНОВА МАСКОВАНІ НАПАДИ

МЕЙКОН, Джорджія, 10. серпня. — Як кажуть місцеві поліційні урядники, громада замаскованих людий напала на чотирох людий, забрала їх з міста на село в автомобілях та побила їх там батогами.

Ні поліційні урядники ні побиті ніяк не можуть розяснити нападу.

185 МИЛЬ НА ГОДИНУ ЛІТАКОМ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 9. серпня. — Поручник американської армії А. В. Ґортон, літаючи тут над морем в своїм морськім літаку, осягнув скорість майже 186 миль на годину, чим побив дотеперішний рекорд скорости о більше як 8 миль.

Весь лет відбувався низько; летун не підносився понад 700 стіп понад море.

ПОЖАР ЗАГРОЖУЄ ДВА КАНАДІЙСЬКІ МІСТА

НЕЛСОН, Ню Брансвик, 10. серпня. — Тут вибух пожар, який знищив ряд домів та величезні склади дерева та, роздутий вітрюгою, загрозив знищеннем сусідним місточкам Нюлендвилови та Крейґсвилови.

Лишень як на місце пожару наспіли сотки пожарників з усіх сусідних місцевостий, вдалося їм погасити пожар. Шкода від нього рахується на сотки тисяч долярів.

ДИВНИЙ ВУЛИЧНИЙ ВИПАДОК

НАЙЕК, Ню Йорк, 9. серпня. — На вулицях сього міста случився нині один з найдивнійших вуличних випадків. Величезний пасажирський вуличний вагон („бас"), в якому їхали на прогульку робітниці нюйорської ґазети „Крисчен Геролд", наїхав на стоячу на вулиці машину до мішання цементу. Від удару трісла рура в цементовім мішальнику, виходяча з рури пара попарила тяжко всіх їдучих на возі так, що одна жінка вже умерла, а кільком грозить така небезпека.

Разом відставлено до шпиталю 13 дівчат. Погибша на місци звалася Джін Рода і мала 18 літ.

ВИЯСНЕННЄ СМЕРТИ МЕКСИКАНСЬКОГО ОПРИШКА ВІЛІ

МЕКСИКО, 10. серпня. — Спеціяльні агенти федерального мексиканського уряду арештували в місті Монтерей Ісуса Саляса, посла стейтової леґіслятури стейту Дуранґо, підозрілого за вбитте мексиканського опришка Вілі.

Арештований мав признатися в листі до стейтового губернатора, що се він був зорганізував громаду людий, які опісля напали на Вілю та вбили його з мести за личні кривди. Заговірники заприсяглися дістати Вілю та відобрати йому життє, але се їм не вдавалося цілими місяцями. Одного разу, коли Віля приїхав до міста, де все було вже приготоване на його „приняттє", Вілю вратували шкільні діти, що власне в ту хвилю висипалися зі шкільних будинків на вулиці та не дали заговірникам можности вжити пального оружа.

Стейтова леґіслятура Дуранґа рішила не обороняти посольскої нетикальности Саляса, але видати його федеральному урядови Мексика. Саляс, якого загально вважають горячкою, не опирався арештованню, але віддався в руки урядників та без опору зложив свої зізнання, які мають велику політичну вагу о стільки, що один з важних кандидатів на становище мексиканського президента був запідозрений за участь в заговорі та замаху на Вілю.

І ДОБРІ ПЛИВАКИ ТОПЛЯТЬСЯ.

Коло місцевости Маловн, в стейті Ню Йорк, втопився в озері, у воді, на кілька стіп глибокій, 18-літний студент Ешбел Фич. відомий всім як знаменитий пливак. Хлопець вибрався ловити рибу, а коли не вернувся на обід. як був обіцяв, занепокоїна мати зарядила пошукування. Через цілий день і ніч шукали без висліду, хоча його лодку найдено на озері таки зараз. Доперва на другий день найдено тіло. пливаюче в воді озера всего пів милі в дімісця, де родичі втопленого розложилися табором.

Батько утопленого підозрівав якийсь злочин, але судовий лікар, оглянувши докладно тіло, заявив, що на ньому нема ніяких слідків якої другої причини смерти. кромі утоплення.

МАЛО НЕ ПОГИБ ВІД ҐАДЮКИ.

Ралфови Смитови, послугачеви в цирку Інголса. трафилася в Гадсоні, в стейті Месечузетс, пригода. яка мало не коштувала його життя. Складав він вечером по представленню в скринку величезного вужа-удава. Звірюка зовсім несподівано кинулася на нього, обвинулася довкола його тіла та стала його душити. На крик нещасного збіглися другі циркові послугачі та актори. Вони били буками. вилами та палицями ґадюку так довго, поки вона не пустила своеї жертви зі своїх страшних обіймів. Смит вийшов з пригоди з трома укушеннями на плечах. які лікар зараз випалив, та з поважними подушеннями. На щастє кости осталися в ньому цілі.

УРОДИЛИСЯ ТРІЙНЯКИ.

Марґарета Ішервуд, жена судового урядника повіту Есексу. в стейті Ню Джерзі. вродила в вівторок троє близнят. Порід наступив при помочи так званого цісарського розрізу. Родини наступили в одному шпитали в Нюарку.

Коли мати прийшла до себе від знечулюючого лікарства, вона спитала доктора, що прийшов в комнату: „Чому я не можу бачити своеї дитини?"

Лікар засміявся і заперечив кивненнем голови.

„Щось сталося з дитиною?" спитала занепокоєна мати.

„Ні, відповідає лікар. — лишень що в вас є більше як одна дитина".

„Ні, ще більше: троє".

„Троє? Ну, добре. Я рада. Показуйте всі троє."

НАРОДНЕ ЖИТТЯ В КАЛУЩИНІ.

В лютім ц. р. записала горожанка Калуша п. Павлина Теницька цілу свою на причуд гарну і велику реалність при вулиці Долиньскій, майже в центрі міста, місцевому Кружкови Українського Педагоґ. Тов. на українську ґімназію з тим бажанням, аби ще ц. р. від 1. вересня примістити там істнуючі тут ґімназійні курси. Всі громадяне Калуша і повіта вміли оцінити як слід княжу щедрість Вп. пані Теницької. яка своїм записом фундувала міцну остою для розвитку рідної культури в Калуші і околиці. І хоч друга половина тої камениці належить до кількох співвласників, від котрих Виділ Кружка У. П. Т. за порадою наших провідників постановив викупити її небавом. З добровільних датків калуського міщанства, деяких свідомих селян, та майже всіх інтелігентів — а передовсім народнього учительства — викуплено вже велику частину згаданої реальности від співвласників, а коли в перших днях липня ц. р. Виділ Кружка і наші щирі інтересовані інтелігенти змагалися з трудностями, звідки роздобути гроша на дальше викупно найок, тоді голова кружка дістав княжий дар в долярах від калуських горожан, проживаючих тепер в Америці, на сплату співвласників.

ЗА СКИБУ.

Під Радеховом посперечався господар Шпак із своїм пасербом Дубайлою. на тлі поділу сіножати. Підчас сінокосів прийшло до бійки, наслідком якої Дубайло відрізав Шпакови косою голову. Дубайло крився деякий час в лісах а опісля сам віддався в руки поліції.

МЕШКАННЄ ЗА 10 ЦЕНТІВ НА МІСЯЦЬ.

Наслідком обниження вартости німецької марки берлінські властителі домів беруть тепер по 10 американських центів замешканнє на місяць.

ПОЖЕЖА В ТЕРНОПОЛІ.

В тернополі при вул. Микулинецкій в будинку Йосифа Цукала вибухла пожежа. Ізза неприсутности родичів підчас пожежі згоріло двоє малих дітей, яких трупи найдено по угашенню пожежі.

БАНДИТИЗМ В ПОЛЬЩІ.

Наглий суд в Лодзі засудив на кару смерти трох бандитів з Луцьміржа. Всіх трох розстріляно.

ЖИТТЯ В ЛУЦЬКУ.

Ученики української приватної ґімназії, заложили гурток самоосвіти з кількома секціями мають часто сходини, виголошують реферати, улаштовують літературні суди й видають літографічний журнал „Багаття".

В ґімназії є рухівня, є і прилади ґімнастичні, але за браком відповідного учителя руханка для учнів не відбувається. Салю з приладами випозичено польському Соколови. Ученики по власній ініціятиві заснували клюб футбалістів і вправляють на одинокім у місті пляцу на військовім майдані коло двірця. Розвиткови цього змогу перешкаджує брак фондів на закупно одягів і приладдя. Підчас літних ферій деякі ученики-руховки залишаться в Луцьку, щоби під проводом бувшого військового старшини вишколити гурток інструкторів для ґімнастики. Мають уже деякі книжки до руханки. переважно видання „Сокола Батька".

Старше громадянство також починає цікавитися ґімнастикою та робить заходи, щоби скласти статут. (на підставі галицьких сокільских і січовиків) і заснувати руханкове товариство.

ПОСОЛСЬКЕ ВІЧЕ.

15 липня в селі Пусто-Іванні, Дубенського пов. відбулось посолське віче посла М. Чучмая. Посол познайомив виборців з програмою. тактикою, умовами й результатами діяльности українського посольського клюбу в польському соймі. Віче винесло резолюцію про ухвалу дотеперішньої роботи клюбу.

ЛІЦИТУЮТЬ.

Польський уряд має намір продати тютюневий монополь французькому товариству, яке винайме державні монополі у Франції. В звязку з тим тютюн знов подорожіє.

МЕТАЛЕВІ ГРОШІ В АВСТРІЇ.

В Австрії пущено в курс металеві гроші по 100, 500 і 5000 корон.

НОВІ СТРАЙКІ В ПОЛЬЩІ.

В Бєльску і Білій застрайкувало в липни 40.000 робітників.

ГУМАННИЙ РОЗПОРЯДОК.

Німецьке міністерство справедливости видало розпорядок в силу якого кождий вязень має право пренумеровувати собі щоденну газету. якого небудь політичного напрямку.

СОЦІЯЛІСТИ ТА КОМУНІСТИ ВАЛЯТЬ НІМЕЦЬКИЙ УРЯД

БЕРЛІН, 10. серпня. — Соціялісти та комуністи німецького федерального парляменту думають разом голосувати проти ухвалення вотум довіря німецькому урядови канцлера Куна. Наслідком сього міністерство Куна може впасти кождої хвилі.

Опозиція закидає Кунови, що він не проявив потрібної здібности в полагодженню рурської справи.

Тимчасом число страйків в Німеччині зростає з кождим днем. В декотрих місцевостях, як, приміром, в Крефельді, прийшло до поважних заворушень. Президент Еберт видав відозву та осторогу проти тих, що аґітують за революцією.

ПАПА ВМІШУЄТЬСЯ В НІМЕЦЬКО-ФРАНЦУЗЬКІ ПЕРЕГОВОРИ

РИМ, 10. серпня. — В часописях, добре поінформованих про настрої в папських кругах, появилися вістки, що римський папа заходиться коло протертя дороги для переговорів межи Німеччиною та Францією в справі Рурщини та военного відшкодовання. Посередниками мають виступати вже тепер папські нунції.

БЕЛЬҐІЯ ШУКАЄ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИЧКИ

ПАРИЖ, 10. серпня. — Бельґійський уряд просить Францію о уділеннє йому позички в сумі 70 міліонів долярів в ціли підпертя курсу своїх грощий, які від кількох днів постійно спадають в ціні.

ЖАЛОБНІ БОГОСЛУЖЕННЯ ПО АМЕРИКАНСЬКІМ ПРЕЗИДЕНТІ

ЛОНДОН, 10. серпня. — В головній катедрі Англії, Вестминстерськім Абатстві, відправлено урочисте жалібне богослуженнє за душу американського президента Гардинга.

Про подібні чолобитні доносять з усіх закутин світа.

ЗАВЗЯТА АҐІТАЦІЯ ПЕРЕД ПЕРШИМИ СВОБІДНИМИ ВИБОРАМИ В ІРЛЯНДІЇ

ДАБЛИН, 9. серпня. — По цілій Ірляндії йде дуже завзята аґітація, підготовляюча до перших виборів до свобідного айриського парляменту.

Вся преса стоїть за виборами, до яких зголосилося величезне число кандидатів.

Вибори назначені на завтра.

АМЕНСТІЇ ДЛЯ РЕПУБЛИКАНЦІВ В ІРЛЯНДІЇ

ДАБЛИН, 9. серпня. — Айриський уряд випустив на волю ґрафа Планкета, відомого провідника Шинфейнерів, котрого арештовано за повстаннє проти тимчасового айриського уряду.

Після нього мають випустити богато других Айришів, однодумців Планкета.

ЗІ СІОНІСТИЧНОГО КОНҐРЕСУ

КАРЛЬСБАД, 9. серпня. — Др. Хаїм Вайцман, дотеперішний голова сіоністичної орґанізації світа, предложивши свій звіт з діяльности уряду орґанізації та пляни поширення акції сіоністів на несіоністичні круги жидівства, заявив зборам, що він зречеться свого уряду, коли конґрес не прийме його пляну. Ходить йому зєднати для відбудови Палестини жидівське робітництво в Америці.

Один з бесідників критикував остро політику англійського уряду в Палестині. Говорив він, що Жиди в Палестині мають всі обовязки горожан, а не мають ніяких горожанських прав.

16 ДЕРЖАВ ПРЕДКЛАДАЄ СВОЇ ДОМАҐАННЯ КИТАЄВИ

ПЕКІН, 10. серпня. — Шіснайцять держав предложило китайському урядови домаганнє заплатити відшкодованнє за недавні напади Китайців на чужинців в Китаю та дати запоруку, що подібних випадків на будуче не буде.

АБІСИНІЯ ХОЧЕ ПРИСТУПИТИ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ

ЖЕНЕВА, 10. серпня. — Уряд Абісинії, муринської републики в північній Африці, вніс до Ліґи Народів формальну просьбу о допущеннє її в члени орґанізації.

ЗМІНА МІНІСТРІВ В ІТАЛІЇ

РИМ, 10. серпня. — Кажуть, що найблизча рада міністрів Мусоліні має постановити усунути декотрих міністрів та установити на їх місце других.

БЕЗПОСЕРЕДНЄ ПОЛУЧЕННЄ БЕЗДРОТНИМ ТЕЛЕҐРАФОМ МЕЖИ КИТАЄМ І АМЕРИКОЮ

ПЕКИН, 10. серпня. — Китайський уряд дав концесію американському підприємству „Федеральна Телеґрафічна Компанія" на поставленнє в Китаю пятьох стацій для безпосередного получення бездротним телеґрафом межи Китаєм та Злученими Державами.

Одна зі стацій, що має бути виставлена в місті Шанґаю, має бути найсильнійша радіова стація в цілому світі. Всі стації мають коштувати разом півчотирнайцята міліона долярів.

ЕҐИПТЯНИН МАВ НАЙТИ ЛІК НА ПРОКАЗУ

ПАРИЖ, 9. серпня. — Як доносить газета „Матен", один молодий еґипетський лікар придумав лік на недугу проказу, що досі вважалася невилічимою.

Винахідчик, др. Яків Гасан, предложив свій винахід французькій академії наук минувшого року, а досвіди, переведені від того часу, мали показати слушність його заяви.

"SVOBODA" [illegible]
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За зміну [illegible] адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": [illegible] Montgomery. Ред. [illegible] 1536 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПАМЯТАЙМО НА НАШУ ЗАПОМОГОВУ ОРҐАНІЗАЦІЮ.

Літо — се пора забав на вільнім воздусі, прогульок, пікніків.

Кожда прогулька, кождий пікнік, кожда забава на вільному воздусі може попри свої первісні цілі сповняти теж деякі побічні цілі. Хто хоче, той може вжити їх для цілий орґанізації.

На кождій прогулці, на кождім пікнику, на кождій забаві в парку чи при купанню можна при добрій волі подумати про скріплення своєї національної запомогової орґанізації.

Не забуваймо про сю велику нагоду. Лишень слабодух відкладає роботу на завтра, починає від понеділка, чи жде на зиму. Сильний духом та волею чоловік робить нині, сейчас.

Не виправдуймося перед собою літом, але літо повертаймо на добро нашої орґанізації та використовуймо літні забави в користь Українського Народного Союза.

ЗАВОРУШЕННЯ НА ФИЛИПИНАХ.

Заворушення на Филипинах, в яких погибло близько пів сотні тубильців, певно не зроблять Вуйкови Семови доброго імени в світі. Най филипинський ґубернатор оправдується, як може найкраще, заворушення лишається в памяти світа як доказ, що й в хаті Вуйка Сема, котрий ще так недавно брався порядкувати весь світ, не все в порядку.

Можуть собі урядові бюра писати на весь світ, що причиною кровопролиття була кровожадність природжених бандитів, та мимо сього можна з допевностю сказати, що сі виправдання лишень нагадають світови крики большевицьких пропаґандистів про бандитизм на Україні.

Можуть собі урядові бюра говорити, що хочуть, за марність причин заворушень, світ все таки винесе таке враження, яке він інстинктовно виносить з усякого пролиття крови, чи воно в Египті, чи в Рурщині, чи в Галичині, чи в Київщині: враження, що ті, що правлять, хочуть одного, а ті, котрими правителі збираються правити, хочуть другого; що правителі не є висловом бажань та стремлінь правлених.

Ніякі покликування на висший лад, цивілізацію, культуру, не найдуть послуху. Прецінь ними заслонюються всі імперіялісти, всі кольонізатори, гнобителі, чи се ними є бельґійські кольонізатори в Конґо, чи німецькі плянтатори в Середній Африці, чи ляцькі кольонізатори в Галичині, чи большевицько-московські на Кубані та Донщині.

Цілий світ подумає собі, що коли населення Филипин дістане можність висказувати свою волю та поступати по дорозі поступу так, як се воно вважає за відповідне та як се відповідає його природним стремлінням та дарування, тоді кроваві заворушення проти американського уряду станут неможливістю.

ЗАМІТНІ СЛОВА.

Якіб не були наслідки промови, яку виголосив німецький канцлер Куно з приводу отворення надзвичайної сесії німецького конґресу, скликаної спеціяльно для розвязки рурської справи, все таки одні слова Куна заслуговують на близчу увагу.

Представивши критичне положення Німеччини, спад німецького гроша до 10 міліонів марок на доляра, страшний економічний занепад, викликаний наіздом Франції на найбільше жизненні провінції Німеччини, змалювавши межинародне положення Німеччини, яке представляється немовби в образі людини, яка лежить безсильно на землі, а якій ворог прикладає блискуче вістре до горла, канцлер підніс до німецького народа один великий заклик. Говорив він:

„Німеччина мусить зробити все можливе, понести всяку можливу жертву, щоби себе вратувати. Німецький народ мусить дати відпір ворогови. Хоча без непотрібних насильств, без злочинних вчинків, але він мусить далі вести опір всею своєю силою. В сій боротьбі Німеччина не сміє покладати надії на зовнішну поміч, але мусить помогти сама собі."

Здавалобся, що німецький народ мав досить сили, щоби вірити в них, покладатися на своє завзяття, свою орґанізаційну здібність, свою силу, відпору, вірити в остаточну побіду. Та слова Куна є доказом, що навіть такі дужі народи як німецький, знають хвилі зневіри в власні сили, коли здається, що лишень зовнішна допомога може вратувати народ. Підчеркнути се треба хочби на те, щоби зрозуміти, чому зневіра закрадається в народи, далеко так не вироблені як німецький.

Однак, рівночасно треба підчеркнути слова німецького канцлера власне для тих слів осторoги. В хвилі, коли в німецьку душу закрадається страх, що їх народ засуджений на заглагу, що його можуть вратувати лишень чужі, в ту хвилю провідник уряду, певний вже свого уступлення в найблизчих днях, проголошує свому народови заповіт покладатися не на чужу поміч, а лишень на свої сили. Навіть тоді, коли все здається страченим, народ мусить вірити лишень в себе.

Навіть хоч канцлер впаде, його слова не проминуть безслідно. І як колись німецький народ набере віри в свою будучність так само сильно, як він тепер дався опанувати зневірі, слова Куна перейдуть в вічну память народа як золота заповідь народного життя.

КОЛИ УПАДЕ БОЛЬШЕВИЗМ.

Тема, яку хочемо ми порушити, виглядає зовсім безнадійно.

Справді скільки говорено й писано на цю тему, скільки складано гороскопів й призначувано терменів! Всі ці гороскопи здебільшого не справджувалися, призначені терміни зраджували й большевизм, не зважаючи на всі пророкування про його кінець, все лишався й лишається паном становища в Росії й на Україні. В результаті серед громадських кол утворилось певне небажання підходити до цієї теми й серіозно трактувати її. На що, мовляв, будувать ще один новий гороскоп, який все одно заведе так, як завів ряд попередніх.

Проте не зважаючи на все упередження проти цієї теми, ми все таки хочемо до неї підійти і на ній спинитися. Уважаємо, що розвязання цієї справи, являється для нас надзвичайно важним. Й попередні помилки, попередні невдачі розвязать її не тільки не знімають це питання з порядку денного, але навпаки примушують звернуть на нього ще пильнійшу увагу, роскрити джерело зроблених ранійш помилок й найти врешті задовольняюче вирішення. Бо розвязанням цієї справи в значній мірі визначаються наші ближні цілі й завдання.

Не претендуємо ми, розуміється, на те, щоби зазначену нами тему тут вичерпать цілкомй дати всесторонне обґрунтоване розвязання поставленого питання: це є тема ширшої розвідки, а не короткої статті. Маємо подати лише матеріял, тільки схему, яка після відповідної розбірки могла би причинитися до розвазання питання.

* * *

Коли большевизм виник, упадку його чекали дуже скоро; терміни його краху визначувано з початку днями, потім кількома місяцями; те, що большевизм тримається уже на протязі пятьох років, було майже для всіх великою несподіванкою.

І тому була причина помилки, яку робили не тільки рядові громадяне, але й видатні політики й вчені?

Причина цієї помилки мала у всіх єдине спільне джерело.

Всі прогнози скорого упадку большевизму виходили з тієї премісі, що в межах колишньої Росії істнують такі клясові ґрупи, утворені попереднім господарським розвитком, активний виступ яких зможе знищить большевизм. Ця преміса, як довели факти була неправильною. Не будемо спинятись над виясненням питання, чи загалом істнували такі активні клясові ґрупи, ворожі большевизму в результаті попереднього господарського розвитку колишньої Росії, для наших цілів вистарчить констатувати факт, що в період зявлення большевизму таких зорґанізованих клясових груп вже не було.

Війна й революція зовсім розхитала народньо-господарський орґанізм колишньої Росії. Коли удари, завдані війною, викликали кольосальні утруднення в народньому господарстві західно-европейських держав, яке було збудоване на більш міцних і тривалих підставах, то для слабого і нетривалого господарства колишньої Росії, війна й революція були причиною повної господарської катастрофи. Зміна господарських відносин вплинула в відповідний спосіб на істнуючі клясові угруповання— вона змінила в значній мірі їх склад, дезорґанізувала їх, понизила їх дісціплінованности й свідомости, утворила з нації розсипану будову, яка не могла висунути ані одної кляси, яка по своїй орґанізованности і суті могла би здобути й затержати в своїх руках владу. Самий початок російської революції був по суті річи не стільки скиненням царату новими сильними творчими клясовими ґрупами, скільки природньою смертю його в результаті власного безсилля й розкладу; весь перший період революції був даремними спробами зорґанізувати владу, спираючись на ту чи иншу клясову ґрупу. Такої ґрупи в країні з зруйнованим господарством не знайшлось, бо її не те було. Отже встановлення больвицької диктатури, яка не спиралсь ні на один кляс, а на військову силу й на ґрупу змовників — комуністичну партію — при цих умовах являлось природним. Так само являється природним затяжне панування большевицької диктатури: нема соціяльної ґрупи,, утвореної попереднім розвитком, яка була би о стільки сильною й дужою, щоб могла скинути большевизм й утримати в своїх руках владу. Через те ті, що говорили про недовгі дні й місяці большевицького панування, зробили помилку. Вони передали неправильний аноніз господарських відносин, що панували в колишній Росії, не зважили на розміри й наслідки тієї господарської катастрофи, яка сталась в результаті війни й революції.

Питання про час упадку большевизму мусить бути формуловано в той спосіб: коли в наслідок господарських відносин, що панували в період захоплення большевиками влади, не було клясової ґрупи, яка могла би скинути большевицьку владу, то в результаті змін, що зайшли в народньому господарстві за період цього панування, чи не утворилась або чи не утворюється така соціяльна ґрупа, якій суджено поховать большевизм?

Розгляд господарських відносин в колишній Росії за час панування большевиків перш за все проходить до висновку, що маємо ми за той час повне перетворення господарських форм, які являються пануючими в народньому господарстві, повну зміну господарського обличчя колишньої Росії. До війни й революці знали ми колишню російську державу, як країну капіталістичну. За часи большевизму капіталізм упав, росклався й замісць його виникли нові господарські форми. Спроби большевиків відродить капіталізм за часів „непа", як вказують факти з сучасної економічної дійсности рішучо збанкрутовали. Ці нові господарські форми, які істнують зараз в Росії, не є в жаден спосіб форми соціялістичного господарства. В колишній російській державі зараз панують дрібно буржуазні форми, за яких першу ролю в народньому господарстві відограє сільсько-господарська промисловсіть.

Не маємо можливости тут спинятись ширше на аналізі того матеріялу, який приводить до висновку про панування в колишній Росії дрібно-буржуазних господарських форм. Підкреслимо лише важнійші моменти, які приводять до такого висновку: занепад великої промисловости, занепад торговлі замісць якої маємо натуральну виміну, зникнення кредиту, упадок господарського значіння міста й перехід пануючої ролі до села, кольосальне зменшення кількости робітництва, ренесанс ремесла і кустарної промисловости — всі ці зявища сучасної економічної дійсности приводять до висновку про упадок капіталізму й встановлення панування дрібно-буржуазного ладу з пануванням в народньому господарстві сільсько-господарської промисловости.

Перехід до нових господарських форм має своїм наслідком переход пануючого господарського значіння до нових соціялних ґруп. Такою ґрупою при дрібно-буржуазному укладі являється селянство.

Ті звістки, які мащмо з країни совітів, дозволяють прийти до висновку, що селянство за останні роки пережило й переживає цікаву метаморфозу. Воно являється единою соціяльною ґрупою, яка в останньому рахункові виграла від революції. В процесі революції селянство значно виросло й зрозуміло свою силу і значіння. Воно являється тією ґрупою, яка як своїм пасивним опором і саботажем так й активними виступами викликало теперішній господарський крах большевицької влади. Змінилась в чсаі революції сама психольґія селянства — виросли і оформились у нього виразі власницькі інстинкти й прінціпи господарського індивідуалізму. Уявляє воно єдину клясу, яка при большевицькому режімі витворює господарські вартости, яка являється витворчою ґрупою. І цій соціяльній ґрупі суджено скинути й знищити большевизм.

Таким чином відповідь на питння, коли упаде большевизм, треба дати в слідуючій формі: большевизм упаде тоді, коли процес освідомлення й орґанізації селянства дійде до тої степені, що воно зможе захопить й вдержать в своїх руках політичну владу.

Коли це може статись? Призначення термінів виходить поза межі досупного нам наукового аналізму. Про це тільки можна робити певні припущення. Можна думати, що при примітивности тих господарських форм, які панують в колишній Росії, процес орґанізації селянства мусить бути досить затяжним. З великою дозою пености можна уважати, що на Україні цей процес закінчиться швидше, ніж в Росії. Але о скільки загалом процес переходу влади до нової кляси відбувається не тільки під впливом одних господарських факторів, о скільки він є результатом комбінації і впливу ріжних сил, о стільки щось певне тут, стоючи на ґрунті факторів, сказать неможливо.

На закінчення треба спинитись на одному запереченні, яке часто висовується проти можливости обняття політичної влади селянством. Вказують, що минуле селянства доводьит, що вона не є тією клясою, яка зможе вдержать владу й закріпить її. Ми думаємо, що це заперечення не має під собою підстав. Ті, що висовують його, виходить з аналізу ролі селянства при капіталістичних відносинах; о скільки роля кожної кляси при ріжних господарських формах є ріжна, о стільки ці заперечення при пануванні в теперішній Росії дрібно-буржуазних форм немають під собою підстав. Всі висче виложені міркування уявляють лише схему, лише ряд тез: брак місця не дозволяє нам спинитись на розвиткові й цих тез, цієї схеми. Сподіваємось, що нам може вдасться вернутись до цієї теми ширше иншим часом й в иншому місці.

В. Садовський.

З ДІЯЛЬНОСТИ „ТОВАРИСТВА ПОМОЧІ ПИСМЕННИКАМ"

На днях Товариство вислало підмогу слідуючим Писменникам:

Ользі Кобилянській . . . $15.00
Вячесл. Будановському 15.00
Климови Поліщукови . . . 10.00

Згідно з ухвалою товариства іменовано почетними членами Антона Пелеха з Філядельфії та Василя Христоріза з Трентону, котрі зложили по 10 долярів на писменників яко одноразову жертву.

В. Гасій.

ЧУДАЦЬКА ДУМКА.

Певне неодному, так як і мені, приходило на думку, чому практичні Американці не вчинили Ню Йорку, найбільшого міста, столицею Злучених Держав, а вибрали Вашинґтон, який не досягає і десятої части Ню Йорку. Це саме відноситься і до столиць поодиноких стейтів. Звичайно осідком влади є спокійний, мало помітний город.

Таксамо і наші українські гетьмани вибирали на свою столицю невеликі міста, як ось Чигирин або Батурин.

В кождім припадку був і є великий, практичний розум. І Американці і наші гетьмани мали тесаме на думці, а саме, щоби усунути вплив змінчивої „вулиці" від державного уряду.

Колиб американський уряд був в Ню Йорку, він бувби наражений на безвпинні атаки вуличної товпи, яка пробувалаби диктувати свою волю цілому краеви. Ще й до того та „вулиця" не представлялаби ніяк дійсної американської опінії, а булаби висловом правдиво „вавилонської" мішанини европейської еміґрації.

Велике місто, як столиця держави, це дуже небеспечний експеримент. Оттак н. пр. у Франції дійсним володітелем держави є Париж, а не воля більшости французьких горожан. Усі революції, перестрої і державні закони були і є у Франції вислідом думки „париської вулиці".

Подібну ролю відограв на Московщині Петроград, а під тепер виконує Москва. Захоплення влади доконалося міським населенням Петрограду, звідки перенеслося, як дальша тиранія, у Москву. Це справді хитрий плян для невеликого числа захопити керму держави через визначне місто. Вистарчить задоволити „вулицю", а решта краю може іти „чортові в зуби".

Оттак колись римські царі збудували великанську імперію і страшну самовладну силу через схліблювання міській товпі у Римі. Вони знали, що коли дадуть черни „панем ет цірцензес", цебто поживу і забави населенню Риму, то решта краю остане їх „правною" добичею.

Тепер цю саму штуку повторюють большевики, які оперли свою силу на міській товпі, спершу в Петрограді, а тепер в Москві. І як колись римські леґіони були під контролею цісарських прислужників, а у великій французькій революції під контролею париських (якобинських) комісарів, так нині „червона армія" стоїть під владою не офіцирів, а цивільних комісарів із цілою сітию шпіонів, які вислані з Москви для придержання московської тиранії.

Поза Москвою ціла Московщина, а з нею й Україна, не мають ніякого голосу в управі. Жменя Москвичів, поміж ними найбільше під тепер імпортованих комуністичних інтернаціоналів, рядить самовладно сотнями міліонів людий.

Бо півтора сотні міліонів розсипаних людий не годні зібрати тої сили, яку має зорґанізованих півтора сотні тисяч жадних на владу комуністів. Орґанізація добра для всякого діла; вона добра і для тиранії.

• • •

Якийсь сміхун сказав про Львів, що це український город, а у ньому польські вулиці, а жидівські камяниці. У тій сміхованці повно правди. Відсоток Українців у Львові, як у кожньому більшому городі на Україні, незначний.

Поправді українські міста не українські у теперішню пору. Пишучому це прийшла у голову чудацька думка, що великою причиною наших невдач є якраз це, що ми не зуміли досі добути свого беспечного кута для народньої роботи. Ми всюди стиснені чужими а й ворожими живлами. Ми мусимо робити усьо під пресією чужої нам „вулиці".

І прийшов на думку наш славний, тепер забутий і занедбаний Галич. Нині він мале, незначне місточко.

А однак яке прегарне його положення! Над Дністром, в здоровій околиці, на родючій земли, із великою традицією давної слави, він мігби і повиненби стати осередком для галицько-української роботи.

Колиб обдумати добре плян, то можнаби легко викупити тисячі морґів землі в Галичі і околици і перенести мало-помалу усі національні централі до нашої старої столиці.

Можнаби подбати, щоби український характер міста остав навсе за ним.

Ми не потрібуємо зрікатися прав до Львова, Перемишля, Станиславова і других міст, але мусимо бути й практичні та бачити це, що в теперішню пору польсько-жидівський характер більших міст відбивається вельми шкідливо на усій народній роботі. Ми мусимо мати свій свобідний кут, де не будемо під острахом і пресією ворожої товпи.

Якраз найлучше до того придається Галич із свйов славнов минувшинов, із своїм догідним і гарним положенням, із великою рікою, Дністром, і дешевою до набуття землею.

Відновім Галич, а може це відновлення буде справжнім першим кроком на дорозі до обновлення галицької части України.

Чуй-Дух.

З ОБЄДНАННЯ.

ПРИГАДКА ВП. КОЛЄКТОРАМ.

З поодиноких громад приходять листи до канцелярії Обєднання із запитами, чому не проголошується їх збірок на Рідну Школу або виказів народного податку. Через те, що з тих ґромад, про які запитують, досі не прислано ще жадних збірок до Обєднання, звертаємось до всіх Шановних Колекторів з прошенням прислати негайно до Канцелярії всі листи і колекти для негайного проголошення. Задержування гроший у себе дома стягає лиш непотрібні підозріння й очернення, а тим здержує дальшу народню роботу.

В писмах виразно зазначувати, на який фонд гроші призначені.

Обєднання Укр. Орґанізацій в Америці.
OBYEDNANNYE, Room 608, 136 So. 4th St., PHILADELPHIA, PA.

Клим Поліщук.

„ПАНСЬКА ЖІНКА"

(Із днів сучасного життя Великої України).

I.

Небо навколо — сковорода стальова і гомін під нею цікавий такий:

— Кажуть, Комнезамож женится?...

— Еге ж... Панянку бере...

— А як же з Василиною?...

— Ніяк!... Розвівся, здається.

— Так гуляємо, значиться?

— Ого!... Ще й як!...

І, шкрябаючи заскорузлими чобітьми по намерзлій дорозі, спішилися на майдан до „Райвиконкому", де з раннього ранку гула й гомоніла юрба цікавих. На найкращому на все село будинкові, де колись була „Волость", а тепер містився „Райвиконком", веселою весільною „віхою" тріпалася в повітрі на довгій тичці червона спідниця, на якій виднівся білий напис: — „Сонце засяє колись!..."

Неписьменні, які тільки одну горілку вміли добре пити, дивилися й дивувалися:

Чи бачите, чого Василинчина спідниця дочекалася?

А письменні, читаючи той напис, ніяково знизували плечима:

— І для чого ото воно?...

Догадувалися, що се хтось із „Комсомола" зробив так, щоб „нареченому" догодити. — Хлопці там цікаві, все бувші паничі і, як було свято першого травня, так вони всіх міських „горателів" перекричали. — Ну, а се вже річ відома! „Наречений", Пилип Заноза, не хто небудь, а перший чоловік у селі і голова „Комнезаможа". Та тепер село мало собі потіху з нього. Був чоловік, як чоловік, але з того часу, як повернувся з міста, куди їздив на якусь „комисію" дивитися, як вона „мощі патрахала", наче не той став. Спершу всього наказав Василині повиносити всі образи з хати, а на другий день і її саму вигнав, кажучи:

— Забирайся собі зі своїми образами разом, бо я в них не вірую, а тебе не люблю!...

— Бійся Бога!... — заголосила Василина. — То-ж ми перед святим престолом на рушнику стояли!...

— Йди!... Йди собі, заки ще я не сердитий! — сказав він їй понуро, випроваджаючи з хати.

Побачила, що нічого діяти з ним і пішла до батька свого, хоч уже два роки жила, як господиня справжня. Василинчин батько, старий і недурний собі чоловік, бо колись навіть шість літ волосним старшиною був, не стерпівши такого глуму над своєю рідною донькою, встав і пішов „оброзумлювати нерозумного". Але, коли тільки прийшов до нього, як той схопив його за карк і викинув аж за ворота.

— Хіба ти не знаєш, дурню старий, що після декрету нашого селянсько-робітничого уряду, всі церковні шлюби стали фальшивими?!... закричав роздратований до старого.

— Так то шлюби, а не самі люди!... — озвався старий, розтираючи долонею свого карка.

— Що вже там балакати! — перебив його Заноза. — Не люблю я Василини, тай по всьому.

— Так що з того, що ти її не любиш, як із неї господиня добра!...

— Господиня вона добра, але сама недоладна!... Груба, опецькувата, цицата!...

— Тьфу!... — сплюнув старий і на тім скінчилася їх розмова.

А через пару днів уже все село гомоніло, що „голова Комнезаможа" розвід узяв і з якоюсь міською панянкою женитьсь. Однак, чогось певного ніхто не знав і тільки одні хлопці з „Комсомола", із якими Заноза був „за пані брата", якось хитро посміхалися, чим викликали на селі не аби яке зацікавлення сею справою й заставляли бідну Василину лити безнадійні сльози...

Чекаючи Комнезаможевого весілля, говорили:

— Ну, ну!... Був наш Пилип „Комнезамом", а тепер хоче бути паном!...

— Та що йому!... Він, можна сказати, чоловік з головою!... Всі Карпати пройшов!... Знає, що робить!...

Пилип, чуючи такі розмови, притворявся байдужим, хоча в душі почував себе ніяково. Ще в день, підчас службових справ, забував за те все, але коли тільки надходив вечір, — місця собі не знаходив. Сам не знав, як так сталося, що запала йому в око донька бувшого міського голови Ліщинського, панна Оля, ота чудова й предивна дівчина. Двічі всього бачився з нею: один раз на тій самій „комисії", як вона протоколи списувала в книгу, а другий раз вечером, у театрі. Тоді, властиво, познайомився, чай з нею пив коло буфета і, цілком по панському, поцілував її ручку. Здавалося, що тут такого, але спокою в душі так і не стало.

Сидів усе над розгорнутою „Сільською Комуною", в якій був надрукований протокол тієї самої „Комисії", а перед очима, як жива, стояла чудова панна Оля, яка тоді списувала це все. Стонадцятий раз перечитував про „попівську безсумлінність" і йому здавалося, що так дочитається до чогось такого, що враз усе стане ясне й не треба буде сушити собі мозку тим — чи може його Оля покохати, чи ні?

Він, як справжній кавалер...

І так пригадав:

Сказала так, як він поцілував їй ручку.

— Досить!... — сказав собі в голос і, схопившись, побіг до завідуючого „Комсомольською" читальнею вчителя Явтушенка. Прийшов і зразу-ж усе розповів — з чого почалося і до чого йде...

Явтушенко радий пригоді.

Панну Олю знаю дуже добре... — каже стримно.

— Колись я її молодшого брата в гімназію готував і з нею тако-ж де-що проходив... Панн були вони тоді...

Лице Занози засвітилося.

— А тепер?... — спитався.

Явтушенко глянув на нього і всміхнувся.

— Як церковні миші...

— Я бачив, думаю так! — перебив йому Заноза. — Як-би ти поїхав і сказав їй, що я її люблю і що в мене хліба та сала на цілу родину вистане, то вона...

— Дурень ти! — гостро сказав Явтушенко. — Ти думаєш, що хлібом та салом можна щастя створити?!... Ні, голубчику! Як що ти хочеш, щоб вона була твоєю, то ти, вже краще, тим хлібом та салом поділись зі мною... Вона, знаєш, надто горда, щоб згодитися на таке!... Тут треба так, щоб якась любов була, або ідея, чи так щось таке, шляхетне... Тож ціла гімназія і рік курсів за нею!... Розумієш?...

— Ще-б не розуміти! — захоплено скрикнув Заноза, обіймаючи Явтушенка. — Я, товаришу, чудесно розумію, що тобі, як учителеві хліба треба, а мені, бач, панської жінки хочеться... Знаєш, вона така гарненька... ніжненька., біленька... Половину господарства дам, маленька... чепурненька... Ех! тільки зроби так, щоб моя була!...

— Добре! — згодився Явтушенко. — Скажи, щоб дали добру підводу, тай поїдемо!.. було і щоб ніяка собака про це Тільки, гляди, щоб шито-крито не гавкнула!

Заноза спершу розцвів, потім заметушився і зник, а через годину селом торохтів найкращий в цілому селі залізний віз і везли його найкращі на все село коні господаря Микити Кудлача, який задів із того, що таким „таним коштом" відбуде часами тягнеться цілий тиждень „возову" повинність, яка свою, а тут треба було проїхатись один раз до міста, до якого всього лише три милі буде.

— Опівночі приїдемо?... — запитуючо промовив Кудлач за селом, але йому не відповіли.

Явтушенко й Заноза сиділи „на панському місці" й тихо шепталися.

— Головне, щоб ідейно... Рівність, Братерство... народня влада й инші такі штучки... — шептав Явтушенко, а Заноза слухав і потакував:

— Так, так... не зовсім по мужицькому... не цілком по панському... Щоб делікатно...

Темна осінна ніч тулилася до них, як до рідних своїх а вони, не звертаючи на неї ніякої уваги, їхали й шептали, наче везли з собою найбільшу таємницю сонця, про яку не можна було говорити в дітьмі.

А коли другого дня вернувся Кудлач сам один і привіз листа „Комсомольським" хлопцям, то зразу-ж усі зрозуміли, що починається саме цікаве й діждана самісеньку „давню Покрову", коли над будинком „Райвинкому" затріпалася в повітрі червона Василинчина спідниця, а небо навколо стальовою сковородою стало...

II.

З години на годину чекали снігу, а тут ціла валка возів по замерзлій дорозі. Побачили, що вони „возові", але їхали наче найняті. На передньому — Заноза, а поруч нього якась молода пані. Підїхали ближче. Захвилювався Заноза. Шкіряну куртку свою оправив, червону звізду на лівому боці грудей попрабував, а далі ще й шапку зняв, чого не робив ніколи. Коло воріт „Райвиконкому" вози зупинилися і стало тихо, наче в тім осіннім полі, що ген поза селом. Заноза зліз із воза і, звертаючись до громади, тремтючо промовив:

— Кождому тепер вільно робити, що хоче, аби тільки иншим не шкодив... От, як бачите, розвівся з одною й оженився з другою, тільки не думайте, що я про себе дбав. Жінка моя освічена, то й для вас користь буде!...

Сказав, повернувся й пішов у „Райвиконком", а слідком за ним пішла з Явтушенком і його жінка. Громада мовчала, наче німа. Коли тут почувся якийсь голос:

— Що-ж тут такого?!... Не нас же поженив, а сам оженився!... Хай собі!...

— А так, так!... — озвався другий хтось, більш певний і більш орикильний. — Вільному — воля, спасенному — рай, а нас частуй та напувай!...

І враз, як вода на лотоках, зашуміло:

— Комнезамож!... Комнезамож!... Комнезамож!...

Малі хлопчики лізли на тини і собі щось таке верещали. Вийшов Явтушенко і сказав:

— Тихо!... Сьогодня Комнезамож усе село частує!...

Гомін став глухим рокотанням, з якого хвилинами виривалися окремі голоси захоплення, але раптом те все потонуло в звуках „інтернаціоналу", який „на всі заставки" врізала „Комсомольська" орхестра.

Принесли декілько бочівок горілки та вареного мяса в ночвах і стали частувати. Пили, їли й гуляли, а музика, конаючи, танці вигравали, що аж червона Василинчина спідниця на „Райвиконкомськім" даху почорніла з пилу...

Прийшла й Василина. Горілки ніколи в рот не брала, а се й вона напилася.

— Покажіться-но мені оту голодранку, яку він привіз із собою!... — кричала, — хай я їй хоч один раз у вічі плюну!

— Мовчи, дурна! — казали їй, — а то він з тебе лемішку зробить, як почує!

— Оце, але!... — невгомонювалася вона. — Злякалася я його, як торішнього снігу! Розвід, каже, взяв!... Спідницю мою на дах вивісив!... Дурень!... Анцихрист! Люципер!...

Хтось такий узяв її під руки й до дому відпровадив, а гульня ширшала та зростала, як ширшала і зростала навколо них вечірня пітьма, в якій важко було розібрати — чи то вбоге дерево від вітру гойдається, чи то пяний мужик гопака садить...

„Комсомольські" хлопці про світло дбали. Викотили на майдан бочку смоли й запалили її. Червоне полумя знялося високо в гору і стало розгрівати стальову сковороду небес.

Припинили гульню й задивилися в гору, туди, куди полумя йшло.

— Гейй!... Десь там оце не один ангел крильця осмалить!... — сказав хтось захоплено й радісно зареготався, а слідом за ним зареготався весь майдан і від того буде таке враження, начеб-то хтось велитенський пив з величезної пляшки якийсь густий і міцний напій.

Гуль... гуль... гуль... гуль... гуль...

Василинчин батько стояв на порозі своєї хати і, дивлячись на веселу заграву над майданом, тупо і вперто промовляв одне й те саме:

— Диявол... Диявол... Диявол...

В помешканню „Райвиконкома" було справжнє свято. Заноза, сидячи за столом поруч своєї панської жінки, до всього прислухувався і нічого не розумів, до всього приглядався не бачив, тільки всією своєю істотою відчував у собі якесь дивне почуття, яке нагадувало собою не то смертельний жах, не то незвикле захоплення. Чуючи його деревянів і робився таким, як тоді, коли сперше поцілував ручку панни Олі і коли та, так просто, назвала його „справжним кавалером". Тепер панна Оля сидить поруч нього і сеї ночі, мусить стати справжньою його жінкою і таким чином здійсниться найболючінца його мрія — першому з усіх мужиків, мати „панську жінку".

— Але звідки-ж така моторошність? — думає про себе і наливає собі повну чарку міцного вишняку, щоб хоч трохи прочистити висохле горло.

Перехилив чарку в рот і почув, як щось десь промовило:

— Диявол... Диявол... Диявол...

Чув й вслухувався, наче в музику, а сам біднів, полотнів і, непомітно, починав хилитися на стіл, наче під якоїсь непомірної ваги, що незримою масою лягла на його плечі.

— Буде! — скрикнув не своїм голосом і, враз випростався.

Оля метнулася в бік Явтушенка, що сидів коло неї з другого боку, а всі инші здивовано видивилися на нього.

— Буде вже!... — сказав він ще раз. — Проведіть мене до хати!...

Декілько „Комсомольських" хлопців кинулося до нього, а Явтушенко взяв під руку злякану Олю й так подалися з помешкання „Райвиконкому".

Бочка зі смолою вже догоряла й по майдані слався густий, задушливий дим, що знову збудило в йому отсе саме дивне чуття і знову почув ті самі, страшні слова...

— Скорше!... Скорше!... — поспішав своїх провожатих, а ті, йдучи разом із ним, тихо посміювалися:

— Що то значить, мужик. Години не хоче потерпіти...

Коло хати, як слід, розпрощався з усіми, а Явтушенкові шепнув:

— Умовлене завтра получиш!...

І перший раз за весь час узяв Олю за руку і повів її до своєї хати.

III.

Раним-рано було біло скрізь. Хоч і „давня Покрова", та не забули, що просять її: „Свята Покрівонько, покрий мені голівоньку". — Випав перший сніг, наче пух лебединий...

Прокинувся Заноза, ледве розвиднілося. Глянув за вікно, де біліли сніги, подивився на голі стіни, де раніше образи стояли, і побачив коло ліжка якісь черевики.

— Значить, панська жінка...

Помалу, щоб не розбудити, повернувся і став придивлятися, — яка вона.

Дивився й очам своїм не йняв віри. Лице бліде, аж синє, під очами наче саджа розплилася, коси коротенькі й пожовані якісь, плечі гострі й худі, а груди... груди такі зморщені й такі маленькі, наче їх цілком не було...

Затаївши духа, як злодій, що лізе до чужої комори, відхиляє він її сорочку й дивиться — чи „чесна". Дивиться довго й пригадує, як сказала йому!

— Мама, тоді мало-що з голоду не вмерла...

Так, так! Він добре пригадує собі, що саме говорила вона йому вчора, коли в нього так шуміло в голові і коли з його грудей пломінно виривалося:

— Пташечко моя... Ясочко моя... Жіночко моя...

Тепер він бочить усе й сама собою повстає в голові гостра думка.

А Василина чесна була... чесна й здорова... як піч господарська...

Обережно зсунувся з ліжка і став одягатися. Тільки-що одягся як і Явтушенко в хату. Веселий і радісний, каже:

— Ну, поздоровляю!...

— Нема з чим... — понуро бовкнувся Заноза.

— Як так?! — видивився на нього Явтушенко.

— А, так...

І враз обидва затихли. Повернулися до ліжка, як до дива якого. Під ковдрою щось не-то плакало, не-то сміялося й холодним жахом проймало серце...

Що з вами?!... — метнувся Заноза до ліжка.

— Ха?ха-ха!... Не чесна!... Ха-ха-ха!... вбийте мене!... Хі-хі-хі!... Хо-хо-хо!... — почулося у відповідь і з під ковдри висунулося скривлене лице Олі.

Заноза зажурився.

— Що з нею?! Неміч, може?!

— Ні! Звичайно собі панська хвороба... гістерія... — шепнув йому Явтушенко і голосно додав: — Нічогісенько! Води скорше! Води!...

— Хами... Хами... — лунало на всю хату, а вони обидва, як тільки могли, просили її заспокоїтися і не гніватися на них.

Нарешті вона стихла, відвернулася до стіни й сказала, що буде одягатися.

Явтушенко зразу-ж вийшов у сіни, а слідком за ним, неохоче якось вийшов і Заноза.

— Чим ти її так схвилював? — суворо спитався Явтушенко.

— А хіба-ж я знаю? — повернувся до нього Заноза. — Тільки й мови було, що-ото з тобою...

— Дивно! — знизав плечима Явтушенко.

— Ех-ех! — зітхнув Заноза. — Знаєш, товаришу, се не Василина!...

— Нічого! — плеснув його по плечу Явтушенко. — От, хай тільки одягнеться, то підемо похмілитися і все буде добре.

Заноза, мовчки вийшов на двір, назбрав повну жменю снігу і став ним терти свого лоба.

(Конець буде).

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ДРУГИЙ ТОМ.

(33)

Вища математика.

Кантора фірми Каільман знаходиться сьогодня ще на тім-же самім місці, де вона була перед пятьдесятьма роками, і двері контори ще ті самі, і колиб було можливо то булиб тіж самі і шиби, скрізь які перший основник дому в році 1811 студіював як з обсерваторії на обличчях проходячих по вулиці високих офіцирів, чи готується пійом чи упадок. Він знав який добрий барометер є вуличні фізіономії і як багато пророчого є у висловах проходячих по вулиці людей. Від вражених людей і в недбало кинутих байдужих словах пізнають звичайно правду.

І стару таблицю з ледви читальним написом полишили наслідники фірми без змін.

Тмяна, стара таблиця є предметом аристократичної пихи банкирів, півстолітня фірма є гербом його старого шляхетства. Між иньшими блискучими новими написами фірм, пишними виставами, літерами в кляфтер заввишки, позолоченими порталями і иньшими декораціями, ця зужита тмяна фірмова таблиця блищить найбільше. Це міцно стоячий дім! Він перебув зміни долі протягом пятидесяти літ.

В середині, в міняльній конторі стоять і тепер ще також стільці покриті стертою шкірою, сточені чорні столи до писання, деревляний переділ, а в середині цього загратованого переділу сидить тепер ще посивілий старомодний бухгальтер з зеленим дашком на чолі і з штрінговим нарукавником на правім рамени; а там у відкритій стінній шафі красуються тепер ще просто оправлені книги з датами зперед пятидесяти років на кутках. Справжній шляхетський герб!

Фірма Каульман провадить і тепер ще старе льомбардне діло і має далеко розповсюджену добру славу.

Може слушно, а може ні.

Молодий шеф дому не дуже зважає на есконтові і льомбардні діла; він має вищі пляни.

Його мешкання знаходиться в першім поверсі тогож самого будинку, але тут знаходимо вже панський комфорт і роскіш.

Його робітня музей і його стіл до писання цілий склад мистецьких дрібничок, повний майолік бронз і антиків. Його каламар бенвенутівський твір мистецтва (коли це не ґальванопластичне наслідуваннє) з синім і червоним чорнилом, держальце пера з колючки аґуті, перо золоте з діямантовим вістрям. Пісок до посипання паперу золотий пісок, посипачка лижечка з павиного каміня, ручка справжня галузка коралю, притискач помпейська мозаіка, умбра справжній гірський крісталь, кришка портфеля хінський галютіт, ніж до розтинання паперу — турецький ганджар, печатка маляхітова скульптура, паперова мапа містить в собі напоєні пахощами резеди кольорові коверти, прозорий соломяний папір, веліновий, брістольський, ґеральський і батський папір; але ніколи не бачили, щоб хтось писав щось при цім столі.

Наука, якою займається пан Фелікс Каульман, не получена з жадним писанням, це чисто духова праця; він працює день і ніч, навіть коли він спить, але його робота не полишає жадного сліду на папері.

Коли він бавиться, танцює, роскошує, їздить верхи, подорожує, залицяється, то це виглядає завше, ніби він цілком віддається цим заняттям, але він при цім завше працює; він поставив собі певну ціль, з якою він бавиться, про яку він мріє, до якої він залицяється, до якої він танцює, їздить верхи, подорожує і ніколи не спускає він з неї ока.

Він порушує не пера а людей.

Декілько днів по памятнім виїзді з Бондаварського замку бачимо ми пана Фелікса простягнутим на подвійнім бальзаку, на підголовку якого світить чоло абата Самуеля. Обидва пани провадять довірочну розмову, яка, як здається, почалась вже перед нашим приходом.

В чудовім севрськім порцеляні паруе запашна мокка, аромат якої переміщується з димом коштовної лятакії, яку пан абат курить з прикрашеного туркізом цибуха, а Фелікс з тонкої цигарки.

„Ну, твій договір з ґрафинею заключено, як ти бажав на тридцять два роки. Він тут підписаний згідно всім приписам. А тепер я хтівби знати, яку користь матимеш ти і твій консорцій з цього. Це не досить, коли договір підпише лише ґрафиня без князя. Бо ґрафиня має Бондаварський маєток до розпорядимок лише довічно; коли вона умре маєток переходить у власність князя чи його внучки, і тоді ваш договір втрачає силу."

„Це я знаю," промовив Фелікс, струшуючи попіл з своєї цигарки. Але якраз тому ми будемо старатись, щоб ґрафиня жила довго і діставала більшу охоту до життя. О, повір мені, коли така стара панна дістане охоту довго жити і має для цього також досить грошей, то вона може жити страшенно довго. Окрім того я не такий необережний, як ти гадаєш. Я знаю тестамент вмерлого князя; він містить в собі точку, що коли ґрафиня Тойделінда піде на той світ, її брат чи його спадкоємці обовязуються відшкодувати можливим леґаторам, орендаторам чи кредиторам покійної ґрафині всі будови, поставлені на теріторії Бондаварського маєтку. Добрий князь думав при цій точці, що його побожна донька може вибудувати колись на терені маєтку церкву чи монастир, і спадкоємці повинні дати за це відправу і не лишатися чиїмись довжниками. Але при цім князь не гадав, що хтось на основі згаданої точки урядить в межах Бондаварського маєтку фабрику, рафінерію чи відкриє копальні; і коли я покладу в Бондаварський маєток два міліони, то спадкоємці ніколи не будуть в стані заплатити цю відправу."

„Не припускаючи, що їм на поміч прийде иньший консорцій."

„Це не так легко. Це мігби зробити лише консорцій, який взявсяб впорядкувати всі матеріяльні справи Бондаварської родини, а для цього потрібно дуже багато — багато розуму, багато грошей і багато відваги ризикувати обома. Зрештою я дивлюся дальше і не зложив ще рук. Я поставив не всі мої гроші на одну „даму"."

„Справді! що ти зробив з маленькою дикою кіткою, яку ти вивіз з Бондаварської ями з вуфільним сміттям?"

„Тимчасово я дав її на виховання до інституту мадам Різан; вона повинна набути освіту, бо вона має добрі здібности, але цілком дурна. Вона має чудовий голос, а не може співати, повне виразу обличчя, але не вміє рухатися; вона є саме чуття, а не говорить жадною иньшою мовою окрім рідної."

„Хочеш ти підготувати її до сцени?"

„Передусім це."

„А тоді?"

„Я хочу з нею оженитися."

Священик голосно засміявся.

„Не смійся, бо це моє серійозне рішення."

„Добре, я буду говорити про це серійозно. Передусім я не розумію, чому ти хочеш женитися. І коли ти можеш вже зясувати мені це, я не розумію ще, для чого ти даєш твою наречену до інституту мадам Різан, де виховують чудовий матеріял для передмійських театрів, а не скромних господинь для чоловіків, які хочуть вдержати своє чоло гладким."

„Це вже моя справа!" кинув Фелікс бундучно; „цього ти не розумієш, це вища математика, призначена зовсім не для попа. Я потребую законно звінчану жінку і якраз таку, яка кінчила студії в інституті мадам Різан. Що станеться з моїм чолом, це справа мого капелюха. Але тепер я хочу тебе щось спитати, що ти справді ліпше знаєш ніж я, бо це вже справа священиків. Я хочу оженитися з цею дівчиною, щоб вона була моєю законно звінчаною, привязаною до мене жінкою. При чім я хочу урядити цю справу так, щоб я не був привязаний до неї, щоб вона не могла мені наказувати. Коротко як довго я хочу, вона повинна бути моєю дружиною, а коли я більше не захочу цього, вона не повинна бути більше нею. Дай мені пораду в цій справі. Ти знаєш всі підступи, які можуть раптом розвязувати подружжя; я гадаю не про розводний процес. Такий процес робить багато шкоди, получений з великими видатками, і коли одна частина хоче бути упертою і злобною то навіть не можна би осягнути цілі. Ти повинен дати мені иньший засіб, який помагає швидко, певно і непомильно."

„О, я знаю такий засіб, але лише один," промовив Самуель. „Ти скажеш звінчати тебе тут у Відні по церковному, з ким ти хочеш. Коли ти тоді забажаєш, щоб цей шлюб не був шлюбом, ти розвязуєш свій віденський банк і переносишся до твого паризького банку. Твоя фірма істнує там, вже твій батько був французьким громадянином, і ти є також ним. Коли ти будеш вважати доцільним увільнитися від своєї жінки, ти повідомиш її просто, що по французькому закону жадний шлюб не є важним, який не заключено в цивільнім уряді. Недавно ще було рішено таким чином процес одної французької ґрафської родини; сини, що походили від шлюбу заключеного в Еспанії перед вівтарем, втратили батьківську спадщину, бо батько не потурбовався взяти цивільний шлюб з своєю жінкою у Франції. Французький закон обявить твою дружину дівчиною, тебе нежонатим і ви можете розійтися."

Фелікс піднявся з свого місця і ніжно поцілував пана абата в чоло.

„Я дякую тобі."

Ця добра порада була дійсно варта поцілунка.

„Я справді дуже обовязаний тобі; і колиб не спомин про нашу молодечу приязнь шепотів мені, що те, що я тобі винний є любов, я мусівби почувати, що маю супроти тебе борг не до заплати."

(Дальше буде).

Л. Мечник.

1. МАЯ 1920 В ОДЕСІ

(Кілька сторінок записника, присвячених памяти отамана УГА. А. Гарабача).

В ночі з 7. на 8. квітня 1920 р. виарештувала одеська чрезвичайка майже всіх галицьких старшин, що перебували в цім часі в Одесі. Причиною арешту було противбольшевицьке повстання біля Тирасполя, в якім мала брати участь також одна частина галицької кінноти. На домагання ронту, від якого явилась навіть окрема делегація в одеськім „Ісполкомі", арештованих звільнено 23. квітня. Звільненим місцева влада порадила забратись найкраще з Одеси та виїхати до своїх частин на фронт. Більшість старшин та козаків, а навіть богато жінок пішла за цею порадою і в дни 27. квітня зібрались вони всі зі своїми клунками на товаровім дворці, дожидаючи окремого потягу, що мав їх відвезти в напрямі Бірзулі та Жмеринки. Після пляну цей потяг мав вже відіхати о год. 3. по полудни, однак ще пізно в ніч не було ані зранжованого потягу ані паровоза. Очевидніші, яких ціла ця поіздка „чомусь" не подобалась, вспіли ще в час зреєтирувати з неї і вернути до міста. Прочі розташувалися по теплушках і, очікуючи відізду, спокійно на своїх клунках дрімали.

Десь по півночі розбудив всіх нескольний крісовий огонь, що був спрямований до їхніх вагонів. Кількох Галичан упало на місци, між ними одна сестра-жалібниця, декілька було тяжше або лекше ранених*). Це урядувала овеська чрезвичайка. Вартові відділ ЧК. разом зі скорострілами „розоружував" Галичан, яким і так відобрано вже всю зброю в часі першого арештування. Коли утихла пальба в вагонах появились червонс'армійці, виарештували всіх, числом около 250 осіб і зараз таки відпровадили їх до тюрми. Окрім декількох одиниць, що їм пощастило пізнійше, в часі транспорту, утечи, всіх вивезено в глуб Росії та розміщено по ріжних тюрмах і таборах, де багато з них ще й досі пробуває.

———

Я случайно не був свідком цієї події. Вийшовши до переду день передтим з тюрми, я надто ще дорожив свободою тай „пхати здорову голову під евангеліє". Таких як я було не більше 20 чоловік і всі ми цьої ночи спали в городі. Про подію, яка склалась на двірці, ми довідались зараз слідуючого днярашком. По Одесі рознеслася відомість, що Галичане перейшли на сторону Петлюри та Голяків, відкрили ім большевицький фронт, — та що поступовання з Галичанами — це тілько самозрозумілий прояв конечної самооборони.

Серед Галичан настала паніка і кождий з нас запався зараз під землю. Мене взяв „на переховок" один місцевий еврей, якому я отсе завдячую свободу, а може й життя.

Саме тоді в цілій радянській Росії та Україні приготування 1 майського „субітніка". Центральна влада вирішила відсвяткувати день 1. мая в цей спосіб, що залишено в цім році звичайну програму святкування загальним віднопником, мітінгами, робітничими мніфестаціями, відповідними лекціями та концертами, — як це робено досі, — а замінено цей день на території цілої РСФСР. і У ССР. на день загального труда. До нього змобілізовано усе, що тілько було спроможне рухатись та дихати, а в першій мірі буржуазний, нетрудовий елемент. Організація цього 1-майського суботніка подбала про все, щоби ніхто в сім дни не мав змоги відтягнутись від публичної роботи. Домові комісарі та домашні комітети мали під загрозою личної відповідальности постаритися, щоб і всі мешканці даного дому були при роботі.

Ці зарядження були для нас, укритих Галичан, приводом до нового неспокою. Окремі комісії, які в день 1. мая мали провірювати всі приватні мешкання та квартири, могли і не одного Галичанина викурити мов лиса з його кривки. От тому то і я, мимо дуже доброго сховку, в якім мене і чорт не зміг би знайти, побоявся цих трусів та й постановив перейти в безпечнійше місце. Та попав з під дощу під ринву.

Була в Одесі лічниця, під управою галицьких старшин та під доглядом самих галицьких лікарів та сестер-жалібниць, яка була призначена виключно для галицьких стрільців. В цім часі, як до Одеси прийшли большевики, управа лічниці хоч і остала в давних руках, перейшла під контролю совітського военкома, якому до помочі додано політкома, а вільні ліжка заповнено хорими червоноармійцями. Завдяки цьому „утракві змови" ця інституція представляла собою певного рода охоронний пункт для бігущих забезпеки та всяких інших „алчущих і унждаючих-ся". Он там, то під охорону червоного хреста та забезпеку перед всякого рода комісіями і трусами 1-майського суботніка рішився і я сховнитись на протяг часу, поки не покінчиться парада великого всеросійського субітника.

Вечером, дня 30. квітня я зайшов до отамана Гарбача, що був комендантом лічниці, переказав йому, о що ходить тай просив о „гостинність". Він радо згодився тай звелів мені перейти до кімнати хорих ч. 15., де було вже кількох Галичан. Притім однак додав, що політична атмосфера в лічниці змінилася і він зовсім не думає, щоби тут було безпечно. Було однак вже пізно, домів вертати не було як і я рішився остати тут через ніч і слідуючий день, хочби і не знати що мало статися.

По вечері я зайшов до кімнати хорих ч. 15. Велика, ясна, фронтова кімната на першім поверсі була переповнена переважно червоноармійцями, між ними було й трьох Галичан: підполковник Вітошинський, сотник судия Горалевич і поручник Голинський. Около 10 ліжок було вільних. Я мав переночувати тут як хорий на одному з цих ліжок. Прийшовши десь около 8. години вечером до кімнати, я приступив до ліжка дійсно хорого підполковника Вітошинського, що мав тяжкі запалення олегчені, та й присівши біля нього, почав говорити про події послідних днів. Підполковник був дуже здеперований, він стратив надію на все та й не бачив для нас виходу з ситуації. Та ледви ми вспіли трохи розбалакатися, як до кімнати вліз галицький стрілець, що повнив тут службу санітара тай скрикнув:

Цілу лічницю обступили червоноармійці, а на долі переводяться вже арештування Галичан!

Я миттю скинув зі себе верхню одіж та опинився на вільному ліжку. Через хвилю увійшла до кімнати ціла „комісія", зложена з представників місцевої чрезвичайки, одного лікаря з ЧК., політкома лічниці та кількох червоноармійців з крісами. Почали від мене, бо моє ліжко стояло некалеко дверей, в куті під стіною.

„Ви хто такий?" питає, розуміесь по російськи, якийсь достойник.

Я замнявся.

— Червоноармієць — кажу.

„З якої частини?

Я мовчу.

„Де повнили досі службу?"

— В польовому штабі.

„В якім польовім штабі?"

— В штабі Галицької Армії в Балті.

„Ага! Так ви, значить — Галичанин?"

— Так...

„Ви офіцер?

Я знов замнявся. — Ні, не офіцер, кажу, а військовий урядовець.

„А що ви робили в штабі?"

— Я був писаром в політичнім відділі. — (Се вже здорово збрехав.)

„Гм..."

Приступає лікар.

„Вам що бракує?"

Не надумуючись довго витягаю ногу, яку мені ще в 1914 р. розторощив шрапнель в Карпатах. По давних ранах остали великі близни, нога загоєна добре, та трохи здеформована, коротша.

— У мене від кількох днів страшні болі в нозі, болить головно в долішнім ставі, а стануть на ногу ніяк тепер не можу.

Лікар оглянув довольно побіжно ногу і пробурмотів під носом: дольорес пост факлюрам.

Значить повірив. В мене вступила надія.

„Шта с нім делать?" — питає політком лікаря.

— „Хай остане!"

І перетрусивши в мене всі мої річи, шукаючи за зброєю та записками, „світла комісія" перейшла до дургого ліжка, на котрім лежав сотник судя Горалевич.

Ті самі питання, пдібні відповіди, однакова процедура з шуканням за зброєю та записками.

Одначе гостець лівої ноги, на який сотник Горалевич скаржився, не переконав нікого комісії і йому звелено збиратись. Значить, — арештований. Сотник Г. протестував, впевняв, що він зовсім хорий, що не може ходить, — однак це нічого не помагало. Зібраного відвели на долину, до контори лічниці. Таксамо зробили і з поручником Голинським, який знова був контужений колись гранатою та з того часу остався у нього нервний шок. Його теж заарештували та відвели до контори.

Підполковник Вітошинський, який був дійсно поважно хорий та страшенно виснажений недугою, остався як і я в лічниці.

Відтак перейшли чергою всі ліжка, пильно дошукувалися за зброєю, не арештували нікого зі стрільців — і перейшли до другої кімнати.

Це „урядування" протяглось аж до 6. години ранку. З поміж здорових увязнено коменданта лічниці отамана Антона Гарбача, всіх лікарів Галичан, санітарну прислугу, сестри жалібниці, — одним словом увесь персонал лічниці — і богато зпоміж хорих Галичан. Між старшинами і козаками не роблено ніякої ріжниці, арештовано однаково і других.

Сотник Горадевич і пор. Голинський підняли в конторі голосний протест проти арешту, заявляючи, що вони так хорі, що самі не всилі їти та домагаються, щоби їх відвезли підводою до ЧК або краще, щоби їх на місци розстріляли. Цей протест відніс успіх і їм дозволено вернути на свої ліжка. Однак біля них поставлено двох червоноармійців з крісами, які мали в день і в ночі їх вартувати.

Рано відставлено всіх арештованих до ЧК. До полудня увязнено ще й тих Галичан, головно санітарів та сестер-жалібниць, що ночували поза лічницею тай нічого незнаючи прийшли рано до служби. Всі входи та виходи лічниці обставлено вартовими салдатами і заборонено всім виходити з лічниці на вулицю.

В протягу дня прийшло на місце заарештованої шпитальної служби кількох „товаришів фершалів" та декілька сестер-жалібниць з других лічниць. Того ж дня, а був це, повторюю, день 1. травня — товаришка політком лічниці роздавала поміж нас, оставших хорих, бомбони, хліб, молоко і літературу.

Та годі було якось цими бомбонами осолодити наше гірке положення. Кождий з оставших Галичан розумів, що хоч він на ділі сьогодні ще не арештований, то формальне переведення арешту та відпровадження до тюрми наступить як не завтра, то післязавтра.

Минуло 1. травня. В кімнаті хорих ч. 15 змінялись правильно що кілька годин вартові, що були поставлені для стереження обох наших заарештованих товаришів, та не змінялися їх високоумні дотинки на адресу буржуїв, не вмовкали вивчені по комячейках революційні гимни та пісні. Рефрен інтернаціоналу: „ето будет паследний і рещітельний бой"... З того часу ще й досі лунає мені в ухах.

Я і підполковник Вітошинський були зразу тої думки, що вартові мають також інструкції і на нас уважати. Кодиж по кількох днях ми побачили, що вони нами не журяться, почали ми нараджуватися, як звідси утечи. На брамі стояли вправді вартові але може воно як удасться. Я мав спробувати першій. Якщо мені повезеться, за мною піде і підполковник. Дожидати нових відвідин „комісії" в нас не було охоти.

Кожного дня після обіду в лічниці було доволі спокійно. Хорі укладалися на ліжках, а навіть сестриці рідко в цім часі заглядали до кімнати. Всілякі воен- і політкоми мабуть спали. Цю пору я вибрав на утечу. Дня 6. травня зараз після обіду, перевідавши терен, я мерщій одягнувся та одягнув на грубий костур, і тяжко налягаючи на ногу, згинаючись в дві погибелі пошкандибав я сходами в долину, а далі до брами. Мене запинив вартовий.

— Дозволь, товаришу, купити собі в онтій лавочці хліба та кефіру (бутилка квасного молока).

„Нєльзя, таваріщ!" — була його відповідь.

— Цеж тільки через дорогу — кажу, — кілька кроків... Тиж бачиш... Я зараз і вертаю... — І вложивши „товаришови" папіроску в руку пробую іти.

Напіроска здається задецидувала, тов. вартовий мене не завертав.

— „Тільки зараз вертайся!" — додав в слід за мною.

В крамниці не було хліба. Я вийшов і, розкладаючи руками в сторону вартового, ніби то давав йому до пізнання, що хочу зайти до другої крамниці. Не дожидаючи відповіди я поплентався в сторону угла вулиці. Ще один момент — і я за углом. Через хвилю я сидів вже в дорожці, а за 10 хвилин був вже на своїй старій „кватирі".

За кілька днів удалося теж покинути в подібний спосіб лічницю і підполк. Вітошинському. За те оба наші товариші, сотник суддя і поручник, не мали спромоги втечи. Надто пильно їх стерегли. Яка доля стрінула їх — не знати. Про них і досі нема ніякої відомости.

А за місяць читав я в одеських „Известіях" під заголовком: „Діяльність ЧК", таке:

„Одеська Губчека розстріляла Антона Гарабача, петлюрівського отамана, за принадлежання до тійної протибольшевицької організації".

Це приналежання до підпольної організації було — здається — такою самою правдою, як і те, що покійний Гарабач, знаний наш громадянин, був петлюрівським отаманом.

На цім самім урядовім списку розстріляних вичитав я також імена трьох галицьких стрільців, яких — на жаль — не вспів собі затямити. Та що всього наоудивнійше — було там також імя тов. З., гімназійного учителя з Перемишля, якого нібито розстріляно за поширювання денікінських (!) кличів.

Про ці дивні історії з неменче дивними засудами та розсілами одеської чрезвичайки міг би дещо докладнійше розказати сам таки тов. З., який сьогодні — дякувати Богу — цілий тай живе спокійно в Перемишлі.....

*) Із тяжко ранених хорунжий УСС. Павло Гула, родом з Хоцонева, пораненого пострілом ..., умер по двох днях в одеській лічниці.

BOUND BROOK, N. J.

Отсим повідомляється, що мітінг в справі будова школи і церкви відбудеться сеї суботи, 11. серпня о годині 8. вечер, в галі під ч. 42 Норт стріт. Мітінг скликується на се, щоби обговорити справу фонду на сю будову. Комітет запрошує усіх вірних прибути на сей мітінг на висше означений час. 84-87

ЗА КОМІТЕТ:
Ів. Притула, пр.; Петро Шило, секр. Павло Левкович, кас.